

Οι σημαντικότερες προσωπικότητες λογίων της ύστερης εποχής του Βυζαντίου (Σοφία Καυκοπούλου, υπ. δρ Θεολογίας-Μουσικός)

/ [Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://www.pemptousia.gr/?p=154582>]

Ακόμη, η Βυζαντινή Αυτοκρατορία, λίγο πριν το οριστικό τέλος της, ζήτησε επανειλημμένως βοήθεια από την Δύση, χρησιμοποιώντας πρεσβείες λογίων, μορφωμένων προσωπικοτήτων, οι οποίοι θα μπορούσαν να εκφράσουν με τον πιο ορθό τρόπο τα αιτήματά τους και να δημιουργήσουν «γέφυρα» σωτηρίας για το Κράτος. Αυτόν τον ρόλο έπαιξαν πολλάκις, οι λόγιοι που βρίσκονταν τα χρόνια εκείνα στην Εσπερία και διέσπειραν την αρχαιοελληνική γραμματεία και τούς θησαυρούς της.

Να σταθούμε, στο σημείο ετούτο, στα έργα των φιλοσόφων Πλάτωνος και Αριστοτέλους, τα οποία οι δυτικοί γνώρισαν ως ένα βαθμό μέσω αραβικών ή άλλων μεταφράσεων, όχι τόσο ποιοτικών, των οποίων έργων ωστόσο, η αξία αναδύθηκε πλήρως, από τον υπομνηματισμό, την ερμηνευτική προσέγγιση και την μετάφραση των Βυζαντινών. Σταδιακά, εδραιώθηκε η άποψη πως οι Έλληνες σχολιαστές ήσαν πιστοί στα αυθεντικά κείμενα, ενώ οι φιλόσοφοι άρχισαν να κερδίζουν έδαφος, να προκαλούνται ακόμη και διαμάχες ανάμεσα στους θιασώτες τού ενός και τού άλλου. Εκτός από τα κλασσικά αυτά έργα όμως, άρχισαν να τυπώνονται και τα συγγράμματα των Ελλήνων Πατέρων τής Εκκλησίας.

Οι Έλληνες λόγιοι, που βρέθηκαν στην Δύση πριν την Άλωση, άλλοτε ως πρεσβευτές για να ζητήσουν βοήθεια για τη σωτηρία τής Αυτοκρατορίας και άλλοτε ως μη έχοντες ελπίδα, υπό το βαρύ σύννεφο τής οθωμανικής απειλής, άλλοτε απόλυτα προσηλωμένοι στην ορθόδοξη ανατολική παράδοση και άλλοτε διαλλακτικοί, συνετέλεσαν τα μέγιστα όσον αφορά στην διάσωση και διασπορά τού ελληνικού πνεύματος. Ακόμη και μετά την φρικτή πτώση τής Βασιλεύουσας, οι λόγιοι που έφθασαν ως πρόσφυγες στην Δύση, κατέκτησαν την Ευρώπη μέσω τής γνώσης. Δίδαξαν την ελληνική γλώσσα, τον ελληνικό πολιτισμό, κληροδοτώντας τον στις επόμενες γενιές, φιλτράροντάς τον συνάμα, μέσω τής ευρωπαϊκής διανόησης. Δημιουργώντας έτσι, στα πέρατα τής Οικουμένης, μία συμπάθεια για τούς υπόδουλους, προάγοντας την ελληνομάθεια και προωθώντας την επιστήμη.

Παρουσιάζοντας συνοπτικά τις σημαντικότερες προσωπικότητες λογίων, τής

ύστερης εποχής τού Βυζαντίου, μπορούμε να ξεχωρίσουμε κάποιους, οι οποίοι ήρθαν με διαφόρους τρόπους σε επαφή με την νέα περίοδο που είχε αρχίσει να διαφαίνεται στην δυτική Ευρώπη, κατανοώντας το ιστορικό μεταίχμιο στο οποίο ευρίσκονταν. Ο αυτοκράτωρ Μανουήλ Β' (1350-1425), ήτο ευρυμαθής. Γνώριζε λατινικά και είχε ταξιδέψει αρκετά στην Δύση, αν και διαφωνούσε με την δυτική θεολογία και διατηρούσε επιφυλάξεις σχετικά με το αν θα ήταν εφικτή η Ένωση. Ο Μανουήλ ήταν αρκετά καλός θεολόγος, ώστε να συζητά έχοντας ευχέρεια με τούς καθηγητές τής Σορβόνης, για το filioque[20]. Δυστυχώς, παρά την αξιοπρεπή στάση του, προκάλεσε την θλίψη των ξένων μοναρχών, καθώς είχε έρθει σε Γαλλία και Αγγλία, ως ικέτης, αναζητώντας την πολυπόθητη βοήθεια κατά των Οθωμανών[21]. Φίλος τού Μανουήλ και ένας επίσης σημαντικός λόγιος, ήτο ο Ιωσήφ Βρυέννιος, διευθυντής τής Πατριαρχικής Ακαδημίας, ο οποίος γνώριζε άριστα λατινικά και ενδιαφέρετο ζωηρώς για την σχολαστική θεολογία, αν και ακραιφνώς ορθόδοξος[22]. Τούτος, υπήρξε ηγετική μορφή στους κύκλους των λογίων τής ύστερης εποχής[23].

Ο Γεώργιος Γεμιστός ή Πλήθων, (1355-1450), διαπρεπής πλατωνιστής και ευρυμαθής φιλόσοφος, ήταν ένας εξ όσων έφτασαν στην Ιταλία για να συμμετάσχουν στην Σύνοδο Φερράρας - Φλωρεντίας[24]. Ήταν ο μοναδικός λόγιος τής εποχής, που δεν αποδεχόταν διαφορά μεταξύ έσω και έξω παιδείας, ενώ αντιπαθούσε σφόδρα την αποφαιτική θεολογία[25]. Οι σπουδαίες διαλέξεις του στην Φλωρεντία περί τού Πλάτωνος, προσείλκυσαν το ενδιαφέρον τού Κόζιμο των Μεδίκων, ο οποίος έπειτα ίδρυσε την διάσημη Πλατωνική Ακαδημία τής Φλωρεντίας[26]. Την πιθανή αιτία για την ονομασία Ακαδημία, μπορούμε να την αναζητήσουμε -κατά τον N. G. Wilson, στον συνδυασμό πολιτισμικής αρχαιολατρίας και αφοσίωσης σε έναν προικισμένο διδάσκαλο, όπως υπήρξε ο Πλήθων[27]. Τα τελευταία χρόνια τής ζωής του, ο φιλόσοφος τα έζησε στον Μυστρά, συνεχίζοντας την διδασκαλία, τη συγγραφή και την συμβουλευτική δραστηριότητα, έως τον θάνατό του[28]. Τα έργα του ήσαν κυρίως φιλοσοφικά και ρητορικά[29]. Στις θεολογικές του πραγματείες, επιδιώκει να δημιουργήσει μία γέφυρα ανάμεσα στην πλατωνική φιλοσοφία και την ορθόδοξη χριστιανική διδασκαλία[30]. Σπουδαιότερος ιδεολογικός αντίπαλος τού Πλήθωνος, υπήρξε ο Γεώργιος Σχολάριος, μετ' έπειτα πατριάρχης Γεννάδιος[31].

(συνεχίζεται)

[20] Runciman, *Βυζαντινή αναγέννηση*, σ. 88.

[21] Runciman, *Η Άλωση*, σ. 61.

[22] Runciman, *Βυζαντινή αναγέννηση*, σ. 89.

- [23] Runciman, Η Άλωση, σ. 72.
- [24] Πλήθων, Νόμων Συγγραφή, σ. 21.
- [25] Runciman, Βυζαντινή αναγέννηση, σ. 89.
- [26] Γιαννακόπουλος, Μεσαιωνικός Δυτικός Πολιτισμός, σ. 585.
- [27] Wilson, Από το Βυζάντιο στην Αναγέννηση, σ. 108.
- [28] Πλήθων, Νόμων Συγγραφή, σ. 22.
- [29] Όπ. π., σ. 23-25.
- [30] Όπ. π., σ. 26.
- [31] Όπ. π., σ. 39.